

5V m. 22

29. V 59. a.

Põhik... ko

Meie nõukogudeaegsele ooperiloomingule pilku heites võime ühe iseloomustava joonena täheldada heliloojate tõsist püüdu kajastada oma teostes tänapäevale lähedasi teemasid. Hiljuti RAT «Estonias» lavaküpseks saanud V. Reimani ooper «Kauged rannad» (libreto M. Veetamm) on üks neid teoseid, mis oma temaatilise uudsusega ning kaasaegsusega annab tunduvat lisa meie ooperiloomingule. Vastne teos viib meid kaugetele India ookeani äärssetele randadele, koloniaalriiki, mis on nimeliselt küll iseseisev, kuid alluv imperialistliku riigi sõjaväelisele kontrollile. Autorid ei ole meelega täpsustanud tegevuspaika konkreetsemalt ega andnud ka sündmustiku kaudu lähemaid detailseid tunnusoone. Seda polegi vaja, sest üldistus, mis kasvab välja ooperist, on tüüpiline paljudele paikadele ja rahvastele, kes elavad imperialismi, koloniaalse rõhumisrežiimi tingimustes. Ooperi libreto sündmustikuline ülesehitus on n. ö. kahepalgeline. Ta on küllaltki keerukas ja samal ajal nagu liiga lihtne, ooperi jaoks naiivnegi. Selles vastuolulisuses peituvad ka libreto head ja vead.

Teose põhiideeks on rahvaste võitlus vabaduse eest — s. o. kohalik elanikkond tõuseb (kas või paikseseki tähenduses) üles neid rõhuva koloniaalrežiimi vastu, mille kehastajateks on kaevandusteomanik Brown ja kolonel Lockhart ning nende marionett Takin Lao koos käputäie politseinikega. Sellesse pealliini põimub sündmustiku käigus veel kaks kõrvalliini: Nõukogude-maa tagatiseta abi nälgivale koloniaalrahvale — nisulaeva «Nõukogude Eesti» retk — ja paguluse probleem:

eestlasest tüürimehe Randla ja kodumaalt eemal viibiva Aime Karro aastatejargne taaskohtumine, mis saab juba esimesest hetkest ühtlasi romantilise alatoonini. Viimast liini täiendavad veel Aime isa dr. Karro, kes ausa inimesena on juba aastate eest pööra-

KAUGED RANNAD

MUUTUSID
LÄHEDASTEKS

nud selja kodanlusaegsele «isamaalikele» pirukajagamisele, ning seikleja Gunnar Kaartee, kes on müünud enast pea ja pudemetega oma imperialistidest peremeestele. Ooperi konfliktiliseks raskuspunktiks on Randla kompromiteerimine teise vaatuses teises pildis kohvik-restoranis, mille sepitsevad imperialistid ja nende käsilased, et leida põhjust nisulaeva kinnipidamiseks. Selle akti kordaminekule aitab puhtsüdamlik Aime oma teadmatuses kaasa, jättes seejuures Randlale mulje, nagu oleks temagi seotud vandenõuga. Teose lahenduses vabastatakse Nõukogude esinduse ja rahva nõudel küll Randla imperialistide vangistusest, Aime aga, kellele määratud Kaartee kuul tapab ta isa, hiline sadamasse ja jääb lohutamatuks oma meeleheitel: ta palavaim soov pöörata tagasi kodumaale purunes ning Randla lahkus

teadmises, et Aime oli teda reetlikult petnud.

Tänu hoolikale viimistlustööle on helilooja koos libretistiga suutnud ooperi tekstist kõrvale heita mitteolulise, mis seal varem esines, ning luua küllaltki tiheda ja pinge suunas kulgeva baasi muusikale. Ent ka praegusel kujul ei ole libreto veel puudustest päris vaba. Nii mõneski paigas, eeskätt Brown-Lockharti stseenides, lööb välja teksti tähenduslik ülekuhjatuse, mis sündmustiku ja olukordade mõistmiseks sunnib pealtvaatajat heitma ikka ja jälle pilku kavalehele. Teatav sisetunde pingeline langemine ooperi ülesehituses võtab maad neljandas vaatuses, eriti selle finaalis.

Libreto keel on elav ja kujundirikas ning sealjuures küllaltki laululine. Hästi on leitud tekstis rida ehtariisidest väljendeid, mis ka heliloojale annavad võimalusi kujundada laulule kaunist ja avarajoonelist meloodiat. Soojalt ja südamliselt seob kodumaine toomingas Aimet ja Randlat nii nende õnne kui ka lohutamatu hetkedel. Tabavalt on leitud rahvapärased jooned Taimani ja maskide pantomiimi kooritekstis.

V. Reimani ülesanne ooperi muusikalisel kujundamisel ei olnud kerge. Keerukas ainek, erinevad tegelasteleerid ja üksikkujud — kõik see nõudis tähelepanelikku ja hoolikat läbimõtlemist. Ja nagu näitab muusikaline kogutulemus, on see heliloojal õnnestunud. Võtkem kas või maa pärisrahvast karakteriseeriv helikeel. Helilooja ei ole siin tahtlikult püüdnud tungida konkreetse India ookeani äärse rahva muusikalisse folkloori ja pidada eriti silmas oma helikeele «õupuh-

urke, kes huviga jaigisid ringi opusite poolt koostatud ja ettekantud montaaži J. Köleri elust ja loomingust. Mitte vähema huviga jälgiti ka järgnevat konsultatsiooni «Kuidas vaadata kunstiteost».

Erilist rõõmu näis noortele valmistavat fakt, et näitus, mis oli selja taha jätnud üsna pika ringreisi rajooni ja Tallinna koolides ning pioneeri-laagrites, anti kingitusena üle koolkodule.

Seoses Tšehhoslovakkia tutvustamise kuuga viidi kunstipäeva viimase üritusena läbi vestlus Tšehhoslovakkia kaasaegsest kunstist, mida illustreerisid valguspildid.

tust» selles küsimuses. Ent ometi viivad meid juba ooperi avamängu esimesed taktid sinna, kust me leiame mr. Browni ja kolonel Lockharti vestlemas sametise lõunataeva all sooja meretuule paituses kaevanduseomaniku villa rõdul. Helilooja kasutab silmapaistva leidlikkusega Kagu-Aasia rahvamuusikale üldiselt omapäraseid intonatsioone, üldistab neid loominguiliselt ja loob säraselt asutavad ja veenvad muusikalised kujundid detaililis ja tervikus. Siin on kasutatud väga mitmekesiseid vahendeid: meloodiliserütmilisi, harmoonilisi ja ka tämbriisi. Ses mõttes võime kõnelda rahva muusikalises kujust kui tervikust, mis on välja peetud stiilselt ja usutavalt.

«Kaugete randade» muusikalises õhikoes ei kohta me niipalju üksikut karakteriseerivat juhtmotiivistikku kui just konkreetset olukorda iseloomustavat muusikalist karakteristikat. Erandi moodustavad siin mõningad teemad, nagu Randla aaria «Kauged rannad, kauged sadamad...», rahva «Meil aiaäärne tänavas» jt. mis vastavalt ooperi sündmustikule ja tegelaste hin-

(Järg 10. lk.)